

מה זאת הצלחה?

מנג'ו קפור: **המהגרת**, מאנגלית: יוסיפיה סימון, הוצאת ידיעות אחרונות, ספרי חמד 2009, 382 עמ'

תופעת ההגירה ההולכת וגדלה בממדיה ומציפה את העולם המערבי מן המזרח האסייתי, מן המזרח הערבי, מדרום היבשת האמריקנית ומאפריקה, מוצאת את ביטויה גם בכמות של הספרים הרבים היוצאים לאור שעניינם ההגירה, במיוחד בסוגת הרומנים. במרכזם של ספרים אלה שזור מסע ההגירה האישי של המהגר או המהגרת בסיפורו של מסע ההגירה הכללי, שלו שותפים מיליוני אנשים ברחבי העולם. ספרים רבים אחרים, ביניהם מחקרים הרואים אור באקדמיה והדנים בתופעת ההגירה, ממקדים בחקר סוגיות הגירה עיוניות-כלליות בנושאי כלכלה, דמוגרפיה, תרבות, דת, בריאות, מפגשים ועימותים בין החברה המהגרת לחברה הקולטת

אותה, ועוד. בדומה, רווחת הצפת נושא ההגירה גם בעולם הקולנועי, המציע מספר גדול והולך של סרטים, בכללם סרטי מופת, על המהגרים ועל ההגירה מהיבטיה השונים ומכיווניה השונים. בספר **המהגרת** שזורים זה בזה לא מעט מסעות, ומי שיעמיק בקריאתו בין השיטין אף יבחין בקיומם של תת-מסעות, מרתקים כשלעצמם. מרתקים הם גם קשרי הגומלין בין המסעות. במרכז הרומן שזורים מסעות ההגירה של נינה ואנדה, גבר ואשה הורים, אל קנדה. מסעו של אנדה התנהל ללא קשר לזה של נינה (שאותה לא הכיר אז) ובזמן שקדם למסעה. המסע של נינה היה פועל יוצא משידוך שנערך בינה לבין אנדה, ואשר הוביל אותה מחוץ להודו, כדי לחיות עמו במציאות החיים החדשה שבחר לו, או ליתר דיוק, במציאות החיים שאליה התגלגל. אלא שגם עם מפגשם ב"מולדת החדשה", התברר לכל אחד מהם כי מסעותיהם לא תמו. על רקע שני מסעות ההגירה, של נינה ושל אנדה, המייצגים סיפורי הגירה כלליים של אורחי הודו שהיגרו לקנדה, ושאותם אנו פוגשים במהלך הסיפור, מצטרפים שני סיפורי מסע נוספים - סיפורי מסע אינטימיים - של כל אחד מהם אל עצמו עם נקודות מפגש או עימות ביניהם. כל אחד מן המסעות האלה מחולל תהפוכות בחייהם ובקשר הזוגי ביניהם, ומוביל אותם אל מסע חדש. נינה "כמעט בת שלושים", אך מרגישה כי לבה הוא בן מאה בשל "השנים הרבות שעברו עליו בגעגוע חסר תוחלת", חייה עם אמה האלמנה בהודו בצל האב המנוח, דיפלומט שכיחן בבריטל אך עם מותו נלקחו מהן תהילת המשפחה ומעמדה

הכלכלי, צל המרחף בכבדות מעל שתיקה. נינה היא בעלת השכלה אקדמית (תואר שני), אשר מסייעת בפרנסתה ובפרנסת אמה. היא נטועה בעומק המציאות ההודית וערכיה וקשורה לאמה, וחייה מתנהלים בשגרה מדכדכת, על רקע הציפייה המרכזית של האם, להשיאה לאיש.

אנדה הוא גבר צעיר ממשפחה שמעמדה הכלכלי שפר עליה יותר ממשפחתה של נינה, אך נסיבות חיים טרגיות גלגלוהו אל חוף הים המזרחי של קנדה, להאליפקס, שבנובה סקוטיה. עוד בהיותו בהודו הוכשר לעסוק ברפואת שיניים, וממקצוע זה הוא מתפרנס ורואה נחת בעמלו. הוא קנה מרפאה ודירת מגורים וחייו מתנהלים לכאורה באופן אופטימלי. דה עקא, הוא מתקשה במציאת בת זוג, ואף סובל מקשיים מיניים. בלחץ קשרי משפחה מ"הבית הישן", הוא משתכנע כי המענה לציפיותיו הוא הבאת כלה מהודו, עמה יוכל להקים בית ב"מולדת החדשה".

ברמה הבסיסית והבולטת לעין, מספר הרומן **המהגרת** את סיפורן של שתי מציאויות חיים גיאוגרפיות, האחת - הודו החמה (אקלימית ורגשית), הענייה, המוכשרת וחסומת האופקים וההזדמנויות, המייצאת אי לכך הגירה מסיבית, והאחרת היא קנדה הקרה (אקלימית ורגשית עובר מהגריה), הנוקקת להם והקולטת אותם בהמוניהם. שתי מערכות החיים הכה שונות זו מזו, משמשות תפאורה להתפתחות הקשר בין נינה לאנדה, ובין כל אחד מהם לנציגי החברה הקנדית או לנציגי חברת המהגרים בכלל; ביניהם אנטון - אזרח אמריקני הנשוי למהגרת מטרינידד, אך חי בלעדיה בקנדה והוא עצמו נמצא "במרחק שני דורות מאיכר רוסי". אנטון נכנס לעלילה בפרץ מיניות ממוקדת ואגרסיבית שהוא מפנה כלפי נינה, וזו מפתיעה ונענית לחיזוריו. וכך, גורם זו ולא שייך לחייהם הזוגיים חודר ומשפיע בעוצמה על חייה של נינה ועקב כך גם על חייו של אנדה, מבלי שהוא מודע לכך. כך גם עושה מנדי, פקידת הקבלה במרפאתו, המעצימה את תחושת הגבריות של אנדה ומעניקה לו מרחב חיים ופיצוי על קשייו עם עצמו ועם אשתו. על רקע מערכות יחסיהם הכפולות של בני הזוג רובצת העננה הכבדה של כישלונם להביא ילדים לעולם. מרחבי חיים נוספים הסובבים את מעגל חייהם המיידים של נינה ושל אנדה הם אלה של חבריהם הקנדים, גארי וסו, הנתפסים בעיני אנדה כסמל הקנדיות, אף כי סו עצמה היא נכדתם של מהגרים יוונים, וכן מעגל החיים של משפחת דודו, גם הוא רופא שיניים הודי שהיגר לקנדה עוד קודם להגירת אנדה ואשר נישא לננסי - אשה קנדית.

קריאת הספר **המהגרת** מעלה תהיות: מהי הצלחה? כיצד רואים אותה המהגרים וכיצד היא נבחנת בממד הזמן החולף? כיצד משפיע המבנה הרגשי-נפשי של כל אחד מהמהגרים על הסתגלותם ועל רף צפיותיהם? מתי מסתיים, אם בכלל, תהליך הגירתם? כיצד הם מתייחסים ל"בית החדש" ומהו יחסם אל "הבית הישן"?

לזכותו של הספר **המהגרת**, מהדהדות שאלות אלה ואחרות בראשו של הקורא זמן רב לאחר סיום קריאתו של הספר המעניין הזה.

יהודית רונן

פרופ' יהודית רונן היא מרצה וחוקרת בנושאי אסלאם והגירה, באוניברסיטאות בר-אילן ותל-אביב

"כמה מנוולים יש בקבוצה של מאה איש?"

הרמן קוך: **ארוחת הערב**, הוצאת כתר 2010, מהולנדית: ענבל זילברשטיין, 262 עמ'

ספרו של איש הטלוויזיה והסופר ההולנדי הרמן קוך, יליד 1953, **ארוחת הערב**, כיכב שבועות רבים ברשימת רבי המכר בהולנד, ולא בכדי. עלילת הספר נפתחת בפגישתם של שני אחים ונשותיהם לארוחת ערב במסעדת גורמה באמסטרדם. האחים, סרג' לומן, מנהיג מפלגת האופוזיציה הגדולה ביותר וראש הממשלה המיועד, ופאול, מורה מובטל שנאלץ לפרוש ממקצוע ההוראה עקב בעיות פסיכיאטריות, נפגשים כדי לקיים שיחה על ילדיהם. משהו גורא קרה, ארבעתם יודעים זאת, אבל אף אחד מהם אינו יכול לקרוא לדבר בשמו, כך שהשיחה זורמת תחילה בנתיבים אחרים: מדברים על אוכל, על אתרי נופש, על סרטים.

הציר המרכזי של הרומן הוא השהיה באמצעות שתיקה. שתיקה המסתירה מעשה חריג באלמוניות, שאין לו עדי ראייה מלבד מצלמת האבטחה שתיעדה שני נערים מכים חסרת בית משום שחסמה את דרכם לכספומט, ומעלים אותה באש. צילומי המעשה שודרו בטלוויזיה אך ההורים, והם בלבד, מזהים שמדובר בבניהם. כך שמטרת המפגש היא לנקוט דרך פעולה בקשר למצב החדש שנוצר, לתת מענה בטווח המיידים.

הקורא מגשש אחר המידע הנחשף בפניו טיפין טיפין במהלך הארוחה. המידע מושהה כאמור באמצעות השתיקה - שיחות על נושאים אחרים, גיחות אל העבר. קוך מגיש את תוכנו המערער של הספר בפרקים קצרים, נוחים לעיכול, המאוגדים בחמישה חלקים: "אפריטיף" (אקדם), "מנה ראשונה", "מנה עיקרית" ו"דיו/סיטיף" (אפטר). ההתנהלות האקסקלוסיבית המוקצנת של המלצרים במסעדה, מדגישה את התכנים האפלים הרוחשים מתחת למפיות הצהורות. דווקא שמות המאכלים המנופחים מחשיבות ומקובצים מכל חלקי הגלובוס והמוגשים במנות קטנטנות - "יתים יוונים דפוקים מפלופונסוס בשמן זית

כתית מעולה מהמסיק הראשון בצפון סרדיניה... " מגמדים את העולם לכפר גלובלי, ועובדה זו מקרינה גם על תופעת האלימות. התפרצות האלימות בקרב בני הנוער אינה רק תופעה הולנדית.

בתחום רב רוכש תחילה האח המובטל פאול, מורה להיסטוריה לשעבר, שהוא גם המספר, את הזדהות הקורא. התבוננותו הביקורתית בהתחסדות המתרפסת של המלצרים ושל מנהל המסעדה לנוכח האח ה"סלב", מטה את הקורא לקבל את חוות דעתו גם בנושאים

אחרים. כך נמסרים פרטים ומסקנות מחויות משותפות לו ולאחיו, מנקודת מבטו בלבד.

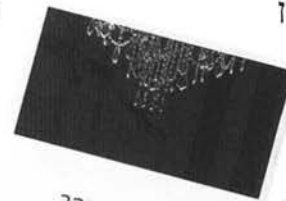
ערעור עמדת הקורא מתרחש באופן זוחל, הן משום שבאופן עקרוני קשה לו לשמוט את הזדהותו עם המספר, שהרי אז יהא עליו לעמוד על המשמר ולבחון במאמץ רב את ההיתכנות של הדברים הנמסרים, והן משום שקוף משתמש בטכניקה המקצינה עוד יותר את הבלבול; הוא אינו מכה באחת אלא סודק את אמינותו של פאול באיטיות, באמצעות סיפורים אשר יש בהם יסודות של אמת.

לדוגמה, רק לאחר שהקורא תוהה אם עליו לקבל את תיאוריו של פאול בדבר השתלטות ההולנדים על אתרי הנופש הצרפתיים כהתלהמות רגעית, מנחית עליו קוף את המכה המכרעת, וזאת הרבה אחרי שעבר את מחצית הספר תוך הזדהות עמו. נקודת המפנה האמורה היא בתיאור מפגש בירור שהתרחש בין פאול למנהל בית הספר של בנו, מפגש שמבחיר באופן חד משמעי שההזדהות עם המספר והאמון שניתן בו - בהטעיה יסודם. בשיחה מול המנהל מתוודע הקורא אל השקפתו של פאול ביחס למלחמות בכלל ולמלחמת העולם השנייה בפרט - מלחמה שהשפעתה על האנושות, כפי שלימד כשהיה עדיין מורה להיסטוריה, היתה "מנקה":

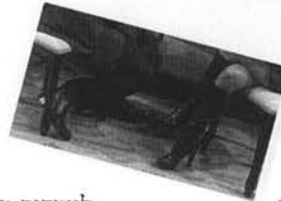
"כמה מנוולים יש בקבוצה של מאה איש? כמה מתוך המאה הם אבות שמתפרצים על הילדים שלהם? כמה מתוכם הם מטומטמים שמסריחים מהפה אבל מסרבים לעשות משהו בנידון? וכמה מתוכם הם לא-יוצאחים עצלנים שכל החיים יתלוננו על עוולות דמיוניות שנעשו להם? [...] ועכשיו חשבו על כל אותם מיליוני קורבנות של כל המלחמות עד עכשיו - לא דיברתי באופן ספציפי על מלחמת העולם השנייה, אני רק משתמש בה לעתים קרובות כדוגמה, כי זו המלחמה שהכי קרובה אליהם - ותחשבו על אותם אלפי מתים, אולי אפילו עשרות אלפי מתים שחסרים לנו כמו קוף בתחת. זה בלתי אפשרי, ולו רק מבחינה סטטיסטית, שכל הקורבנות היו אנשים טובים, ותהיה ההגדרה של טובים אשר תהיה. אי הצדק טמון בעובדה שגם המנוולים

נכנסו לרשימת הקורבנות החפים מפשע, שגם השמות שלהם חקוקים על האנדרטה לזכר קורבנות המלחמה" (עמ' 156-157). ואם לא די בכך, מסתיים המפגש במכות עד זוב דם שמכה פאול את המנהל, מה שמאלץ אותו לפרוש מהוראה ולפנות לטיפול פסיכולוגי.

סביב גרעין עלילה מינימליסטי - התפרצות אלימה ליד כספומט - רוקם קוף את מראה החברה ההולנדית אשר בה מחד, יכולים גם אנשים פשוטים, עם מעט כישרון, להגיע לעמדות מפתח ומאידך, אחרים, מידרדרים ממקצועות בורגניים לאבטלה מתמשכת ולחיים ברחוב. נערים צעירים, כמעט ילדים, נהפכים מרגע אחד למשנהו לרוצחים והאלימות מפעפעת מאחורי קירות מהוגנים ומתחת למפות לבנות. הספר מעלה שאלות מטרידות על חינוך הילדים, על מצע האלימות של החברה אשר פולש לתא

ארוחת הערב הרמן קוף

המשפחתי ומזין את הקרקע שעליה מנסים להצמיח יצורי אנוש. אי-אפשר להפריד בין חינוך הילדים לבין התנהלותה של החברה. אלימות, כוחנות ודורסנות אינן יכולות להיות מוגבלות לרבידים מסוימים של החיים, למישורי חברה נפרדים, משום שהן חותרות תחת היסודות. הן החומר המרקיב. נאומים, תוכניות, הטפות ועקרונות אינם אלא כדורי סרק.

הספר אינו מספק תשובות אלא מציג תמונת ראי מטרידה ביותר של התפוררות ערכית. הורים אשר אינם יודעים דבר על עולמם הרגשי של ילדיהם, עומדים מולם חסרי כל וקול. תחושת אין-אונים עולה מדפי הספר בהם עומדים ההורים המגששים נואשות אחר אהבת ילדיהם ומוכנים לשם כך ליהפך לשותפים לפשע, לשתיקה, ומאליו ברור כי את המחיר על כך תשלם החברה כולה.

"חשבתי, אומר פאול, "על האבא שהייתי יכול להיות, האבא שאולי הייתי צריך להיות, האבא שהיה אומר שזה כן משנה! הזמן להטפות כבר עבר. את השלב הזה עברנו מזמן..." ❖

טלי שוורצשטיין-בסר

יפעת-סלה צחייק

מאנגלית: אמתי הלוי

היהודים הנשכחים

אֲנִי הַיְהוּדִי הַמְזוֹרָחִי, הַיְהוּדִי הַנֶּשְׁכָּח.
עוֹרֵי שָׁחוּם, שְׁעָרֵי כְּהָה,
בֵּיתִי בְּמִדְבָּרֵי מְרוֹקוֹ, בְּמִגְדַּלֵי בְּגֵד, לֹא בִּיעָרוֹת אִירוּפָּה הִירוֹקִים.
אֲנִי הַיְהוּדִי הַסְּפָרְדִי, הַיְהוּדִי הַנֶּשְׁכָּח.
שְׁמֵי סְלִים, סִבְת, נְזִימָה,
מִשְׁפָּחָתִי צְדִיק, אֲבוּלְעִפְיָה, חֲדָד;
אֵין לָהּ רְשׁוֹת לְשָׁנוֹת אֶת שְׁמִי!
אֲנִי הַיְהוּדִי הָעֶרְבִי, הַיְהוּדִי הַנֶּשְׁכָּח.
שְׁכַנֵּי קִמּוֹ עָלַי,
מִקְדָּשֵׁי הָיוּ לְמִסְגָּדִים,
בֵּיתִי נִהְרַס, כְּסָפִי נִלְקַח מִמֶּנִּי.
אֲנִי הַיְהוּדִי הַשָּׁחוּם, הַיְהוּדִי הַנֶּשְׁכָּח.
חֶלֶק לִי בְּתוֹר הַזְּהָב,
שְׁלִי הָיוּ חֲכָמֵי הַתּוֹרָה הַגְּדוֹלִים,
נְעִימֵי זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל.
אֲנִי הַיְהוּדִי הַנֶּשְׁכָּח.
כְּעֹבֵר שְׁנוֹת מֵאָה... מִי יִזְכְּרֵנִי?

ששון צחייק

אהבות לא מוחזרות

בְּמִדְּיַת הַמְּקַפְּחִים
רְעַשׂ מְאוּמָה
אֶזְרַח אֶפּוֹר עֶלְבוֹן
יֹצֵא לְעִבּוּדָה
בְּכַתֵּי-עִבּוּדָה טְרוּפֵי רִגְשׁוֹת
נִקְרָמִים חֲקֵרֵי-לֵב
מְדַמְדָּמִים חֲלוּמוֹת
וְאִישׁ עַל אִישׁ יִתְקַפַּח
בְּלִילוֹת חֲמִים
עֲמוּסִים לְמַעֲצָבָה
עֶלְבוֹן נִצְרָר לְכָר
וְהַחֲלוּם מִנְמִיד לְשִׁגְרַת הַיּוֹם
כָּאֵן בְּאֶרֶץ קַפַּח
נִכְבָּשׂ עוֹד טַפַּח
שֶׁל אֶהְבּוֹת לֹא מִחְזָרוֹת